№ 18—19 (21—22). 1930 m. lapkričio 5 d. II metai.

VILNIAUS ŽODIS

VISUOMENĖS LAIKRAŠTIS

EINA KAS DVI SAVAITI.

PRENUMERATA: metams 4 auks., 1/2 metų 2 auks.., 1/4 met. 1 auks. Užsieny 1 dol. ATSKIRO NUMERIO KAINA 20 sk.
REDAKCIJOS ir ADMINISTRACIJOS ADRESAS: Wilno, Wileńska 15—12.

Vytautas Didysis *).

Daugelio tautų gyvenime iškylą talentingi, galingi asmenys, kurie nulemia tautos likimą. Tokių galingų vyrų turėjo ir lietuvių tauta, žymiausis gi jų ir geriausiai mums žinomas yra Vytautas Didysis. Atskiro žmogaus veikimui didelės įtakos turi kilmė, tėvynės gamta, tradicijos, papročiai, auklėjimas ir visos gyvenimo aplinkybės. Kai kurie mokslininkai dargi mano, kad materialinio gyvenimo reikalai išstumia atskirus gabesnius žmones visuomenės priešakin, kurie aplinkybių verčiami ir vadovauja savo tautai arba visuomenei. Kiti tačiau mano, kad tautų vadai patys nustato savo tautos gyvenimo kryptį, nurodo jai kelius, savo idejomis nušviečia jai tą kelią ir veda tautą prie apibrėžto tikslo. Nei vienoj, nei kitoj teorijoj nėra pilnos tiesos. Aplinkybės, materialiniai gyvenimo reikalai be abejo turi įtakos didelių žmonių veikimui, bet ir didieji žmonės gali turėti ir turi didelės įtakos tautų gyvenimui, o dažnai ir nulemia jos likimą. Taip mes turime žiūrėti ir į Vytauto Didžiojo veikimą, turime atkreipti dėmesio į jo kilmę, auklėjimą, jo jaunystę, turime nešališkai įvertinti jo veikimo įtaką tautos gyvenimui ir visai mūsų istorijai.

Prieš 600 metų didelę ir plačią Mindaugo ir Gedimino sukurtą Lietuvos valstybę valdė broliai Algirdas ir Kęstutis. Vyresnysis Algirdas valdė Rytų Lietuvą su Vilniumi, gudų ir ukrainų kraštus, o Kęstutis valdė Vakarų Lietuvą ir Žemaičius. Kęstutis gynė kraštą nuo kryžiuočių, kurie pasiryžę buvo nukariauti Lietuvą ir lietuvius paversti savo vergais. Jie nesiliaudami puolė lietuvius, ypač Žemaičių kraštą, degino trobesius, žudė senesnius žmones, o jaunesnius varė į nelaisvę. Kęstutis atrėmė apie 100 kryžiuočių puolimų; visą savo gyvenimą jis kariavo su tais kaimynais. Kęstutis buvo dar pagoniško tikėjimo, bet visų istorikų nuomone, buvęs tai žmogus labai teisingas, doras, karštai mylįs savo tautą,—tikras savo tautos vadas.

Apie šeiminišką Kęstučio gyvenimą mažai terandame žinių kronikose. Vien tik Bychovco kronika mini apie Kęstučio romantišką susitikimą Palangos pajūry su jauna gražia vaidilute Birute, kurią jis vėliau ir vedęs. Tos kronikos paduota žinelė be abejo atatinka tikrybę, nes Birutė tebėra gyva ligi šiai dienai mūsų liaudies dainose ir padavimuose, iš tų padavimų matome, kad ji visos tautos buvo mylima ir gerbiama, lyg kokia dievaitė. Birutė buvo paprasto bajoro duktė, ji buvusi pasižadėjusi netekėti, tarnavusi dievams, kurianusi jiems ugnį ant Palangos kalno, kuris jos atminčiai dabar vadinamas Birutės kalnu. Kęstučio ir Birutės meilės vaisius buvo Vytautas. Vokiečių istorikai tvirtina, kad Vytautas buvęs ketvirtasis Kęstučio sūnus, o Birutės pirmagimis, nes Birutė buvusi antroji Kęstučio žmona. Kęstutis buvęs našlys, turėjęs tuo laiku suviršum 40 metų, o Birutė buvusi jaunutė. Vytauto gimimo metai tikrai nėra žinomi. Kadangi jis mirė 1430 metais spalių 27 dieną turėdamas su viršum 80 metų, tai turėjo gimti apie 1350 metus.

Apie Vytauto jaunystę mažai terašo istorikai.

---

*) D-ro D. Alseikos paskaita, skaityta Vilniuje Vytautui Didžiajam pagerbti akademijoj spaliu 27 dieną. Del laiko stokos kai kurios vietos skaitant buvo sutrumpintos.

Žinodami tačiau jo tėvus, vietą, kur augo Vytautas ir to laiko mūsų tautos gyvenimo aplinkybes, galime įsivaizduoti jo jaunystės gyvenimą. Vytautas augo Trakų pilyje. Buvusi vaidilutė Birutė auklėjo savo sūnų pagoniško tikėjimo dvasioje, o tas tikėjimas buvo gamtos ir visų jos reiškinių garbinimas. Trakų ir Vilniaus gražios apylinkės, ežerai, upės, miškai, kalnai—darė didelės įtakos būsimam didvyriui. Iš karo lauko į Trakus sugrįždavo Vytauto tėvas Kęstutis, čia jis po šimtamečiu ažuolu Trakų ežerų salose ilsėdamasis pasakodavo savo sūneliui apie tėvynės gynimo reikalus, apie narsias lietuvių karžygių kovas, apie vokiečių kryžiuočių žiaurumus, apie įvairius nuotykius. Grynai lietuviškos šeimos tradicijos ir papročiai veikė jauną Vytautą, visam amžiui įkvėpė jam prisirišimą ir meilę prie gimtojo krašto, o tos savybės ateity turėjo labai daug įtakos turiningam ir audringam jo gyvenimui.

Vytautui paūgėjus, kaip Trakuose, taip ir dėdės Algirdo šeimoj Vilniuje, tekdavo jam susitikti su Vakarų Europos krikščionybės ir kultūros idejomis, nes čia dažnai atvykdavo iš Vakarų ir Rytų Europos įvairių pasiuntinių, vienuolių, riterių. Vienas Vytauto mokytojas buvęs vokietis kryžiuotis, kuris išmokęs Vytautą skaityti ir rašyti. Vėliau, kaip žinome, Vytautas, politinių aplinkybių verčiamas, iš viso keturius metus gyveno pas kryžiuočius, tą laiką jis išnaudojo susipažinimui su visomis jų politinėmis gudrybėmis, gerai išmoko vokiečių ir lotynų kalbas, susipažino su karo technika, krašto administracija, finansais. Pas kryžiuočius Vytautas ir pasikrikštijo, bet, kadangi kryžiuočiai panaudodavo tikybą politikos tikslams, vartojo žiaurias priemones kovai ne tik su pagonimis, bet su krikščionimis, — tai tikros krikščioniškos dvasios iš kryžiuočių Vytautas neįgijo, vėliau jis buvo priėmęs stačiatikybę (pravoslaviją), bet po kurio laiko vėl grįžęs į katalikybę, ją Lietuvoj uoliai platino, statė bažnyčias, nors pats, kaip rašo istorikai, tvirtų krikščioniškų įsitikinimų neturėjęs, žmogaus sielos nemirtingumu patikėjęs tik prieš pat mirtį.

Vytautas buvęs žemo ūgio, be barzdos ir ūsų, tvirtas ir geležinės sveikatos, gyvas, labai energingas ir veiklus. Svaiginamųjų gėralų nevartojęs, visą amžių buvęs blaivus. Vytauto gyvenimas buvo labai audringas, nuolatinės kelionės, medžioklės, karai, įvairiausi nuotykiai.—Genialingų gabumų Vytautas galingai veikė ne tik savo tautą, bet turėjo labai didelės įtakos visų Europos tautų gyvenimui. Iš Vytauto laiškų ir kitų dokumentų matome, kad jo, tapus Didžiuoju Lietuvos Kunigaikščiu draugauta ir santykiauta su tų laikų Europos šviesuoliais: pas jį lankydavos Vokietijos imperatorius Zigmuntas, kryžiuočių magistrai, popiežiaus pasiuntiniai, totorių chanai, Vytautas susirašinėdavęs su popiežium ir visais Europos žymesniais valdovais.

Vytautas kilęs iš grynai lietuviškos šeimos pasiliko geras lietuvis ligi mirties, nors į tautybę tais laikais, žinoma, kitaip buvo žiūrima. Kunigaikščiai ir aukštesnieji bajorai, ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų, vartojo tais laikais lotynų arba slavų kalbas. Vytautas taip pat elgėsi, nors jo laiku lietuvių raštijos dar nebuvo. Savo tėvų kalbą Vytautas vis tik dažnai privatiniame gyvenime vartodavęs, ją branginęs, jos nesigėdinęs, jos teises gynęs, iš vyskupų ir kunigų reikalaudavęs, kad jie Dievo žodį skelbtų lietuviams jų įgimta kalba.—Gal kitoks ir dargi daug geresnis būtų buvęs Lietuvos likimas, jeigu Vytautas būtų vedęs lietuvaitę, bet to, deja, neįvyko, Vytautas tris kart buvo vedęs, visos trys jo žmonos buvo rusės. Vaikų turėjo tik iš antros žmonos Onos dukterį Sofiją, kurią išleido už Maskvos D. Kunigaikščio Vosyliaus.

Toks, bendrais bruožais apibūdintas, buvo Vytautas. Mūsų Vytautas Didysis tikrai buvo didelis žmogus, narsus, garsus, galingas. Jo Lietuva buvo didžiausia Europos valstybė, bet kyla klausimas, kodėl lietuvių tauta ne tik didžiuojasi Vytautu, kaipo dideliu genialingu žmogumi, bet jį gerbia, stato jam paminklus, yra jam dėkinga. Mūsų laikais turime jau ne mažai pačių lietuvių parašytų raštų apie Vytautą, ne visi tačiau į jo politiką vienodai žiūri, vieni rauda, kad Vytauto politika po to, kai jis tapo Didžiuoju Lietuvos Kunigaikščiu, mažai teturėjusi tautinių pažymių, nes Lietuvos valstybė po Vytauto mirties pradėjusi nykti, vėliau gi susidėjusi su Lenkija ir visai žuvusi, kiti visą Vytauto politiką garbina, visoj savo politikoj, visuose karo žygiuose jis vadovavosi grynai tautiniais sumetimais. To klausimo čia nenagrinėsiu, savo nuomonę esu pareiškęs keliuose raštuose apie Vytautą ir jo gadynę, pareikštos tuose raštuose nuomonės neišsižadu, bet ir tenai trumpai esu pažymėjęs Vytauto reikšmę mūsų tautai, šiame gi rašte, 500 metų Vytauto Didžiojo mirties sukaktuvių proga parašytame, tą reikšmę tiktai plačiau ir giliau apibūdinsiu.

Lietuviai nors XIII ir XIV amžiuose pasirodė esą labai gabi tauta, ūmu laiku sugebėjusi sukurti galingą valstybę, atremti galingus priešus, nukariauti ir valdyti gudų, ukrainų ir rusų kraštus, bet vartodami visą tautos energiją kariavimams, neturėjo tiesiog laiko tinkamai — tokiam svarbiam vaidmeniui Europos politikoj, — viduje susitvarkyti. Nebuvo jokių rašytų pagrindinių įstatymų, kunigaikščių absoliutizmas niekuom nebuvo apręžtas. Didysis kunigaikštis laikė visą Lietuvą savo nuosavybe, net bajorai neturėjo jokių teisių, jų valdomieji dvarai buvo jiems duodami laikinai valdyti, kunigaikštis panorėjęs galėdavo iš jų dvarus atsiimti. Didžiojo kunigaikščio patarėjais būdavo tie žmonės, kuriuos jis pats pasirinkdavo, nebuvo dar jokio nuolatinio net ir patariamojo valstybės organo. Tokia padėtis nekenkė valstybei, kol Lietuvos valdovais buvo žmonės protingi, talentingi ir stiprios valios. Bet patekus aukščiausiajai valdžiai į silpno žmogaus rankas, galėjo įvykti didelis pavojus. Taip ir atsitiko po Algirdo mirties, kai Didžiuoju Lietuvos Kunigaikščiu tapo Jogaila.

Kadangi Algirdas buvo vyresnis už Kęstutį ir jis tiktai savo gera valia buvo pasidalinęs valdžia su Kęstučiu, tai Jogaila tapęs po tėvo mirties D. L. kunigaikščiu nepanorėjo valdžia pasidalyti su Kęstučiu. Vytauto tėvas, senas karžygys Kęstutis su tokia padėtim buvo sutikęs, jis buvo pripažinęs jauną Jogailą savo viršininku, bet, — kai sužinojo, kad Jogaila pats mažai nenusimanydamas politikoj, klauso savo motinos rusės Juljonos ir tarno Vaidylos, jų patariamas padaręs slaptą sutartį su kryžiuočiais, kuria einant pasižadėjęs neteikti Kęstučiui jokios pagalbos, kai jie puls Lietuvą, pasižadėjęs net žemaičių kraštą visai atiduoti kryžiuočiams,— užsidegė senas Lietuvos didvyris, pasiryžo atimti iš Jogailos Vilnių. Nutarė ir padarė. Jogaila buvo suimtas, jo patarėjas Vaidyla buvo pakartas, bet savo sūnaus

draugo Jogailos Kęstutis pagailo, ilgai jo nekalino, sugrąžino jam visus turtus, davė jam valdyti Krėvės ir Vitebsko sritis. Kęstutis tikėjosi, kad Jogaila, kuris kartu su jo sūnumi Vytautu augo ir visą laiką draugavo, supras savo didelį prasižengimą prieš tautą, nusileis ir bus patenkintas savo antraeile vieta. Kęstučiui teko labai apsivilti. Po kelių mėnesių, 1382 metais, Jogaila visai netikėtai, kai Kęstutis buvo išvykęs tėvynės ginti, atsiėmė Vilnių, klastingu būdu, žadėdamas susitaikinti, parsikvietė Kęstutį ir Vytautą, čia juodu suėmė, nugabeno Krėvės pilies kalėjiman, kur po kelių dienų Kęstutis buvo rastas negyvas, o Vytautui po kurio laiko pavyko pabėgti iš kalėjimo.

Pabėgęs iš kalėjimo Vytautas buvo visai bejėgis. Jo padėtis Lietuvoj buvo visai bloga, jam teko ieškotis pagalbos svetur. Nutarė bėgti pas savo švogerį Mozurų kunigaikštį Jonušą, čia jokios pagalbos negavęs bėgo net pas savo priešus kryžiuočius, kurie jau buvo užėmę žemaičių kraštą. Žemaičiuose jis tikėjosi rasti šalininkų, kryžiuočiams turėjo pasižadėti būti jų vasalu, būti nuo jų priklausomu. Pasižadėjimų pildyti jis ir nemanė, gudravo ir apgaudinėjo kryžiuočius visokiais būdais, kryžiuočių padedamas jis sukėlė žemaičius prieš Jogailą. Jogailos padėtis taip pat pasidarė labai bloga: vakaruose karas su kryžiuočiais ir Vytautu, rytuose gudų ir rusų kunigaikščiai darė pastangas visai atsiskirti nuo Lietuvos. Bet Jogaila buvo laimingas žmogus. Jis, nors turėjo jau apie 45 metus, visai netikėtai susilaukė piršlių iš Lenkijos. Lenkų bajorai 1385 metais pasiūlė jam pasikrikštyti, vesti jų jauną, gražią, 16 metų karalaitę Jadvygą, tapti išrinktam Lenkijos karalium, pakrikštyti visus lietuvius. Pasiūlymas geras, bet ir kraitis pareikalautas buvo labai didelis. Pareikalauta buvo sujungti su Lenkija visą Lietuvą ir visus jai priklausomus gudų ir ukrainų kraštus, atiduoti Lenkijai visą Lietuvos iždą, sumokėti buvusiam Jadvygos sužieduotiniui didelę pinigų sumą, 200 tūkst. florinų, grąžinti lenkų belaisvius. Visus reikalavimus Jogaila sutiko patenkinti.

Gavęs tokius pasiūlymus Jogaila panorėjo susitaikinti su Vytautu, siūlė jam grįžti Vilniun, pažadėjo grąžinti jo tėviškę Trakus ir siūlė dar pridėti kai kurias gudų gyvenamas sritis. Vytautas sutiko grįžti. Atsisveikindamas su kryžiuočiais sudegino keletą jų pilių, paėmė daug belaisvių. Perėjęs į Jogailos pusę Vytautas vėl atsidūrė sunkioj padėty. Sustiprėjęs Jogaila savo pažadų nepildė, Trakų jam nedavė, pavedė tik jam valdyti, ir tai be jokių dokumentų, Gardino, Bresto ir vėliau Lucko sritis. Tais pačiais 1385 metais, Jogaila pasirašė sutartį su lenkais po ta sutartimi savo parašą teko padėti ir Vytautui. Kada kitai 1386 metais Krokuvoj įvyko Jogailos vestuvės ir vainikavimas, visi kunigaikščiai, tame skaičiuje ir Vytautas turėjo pasižadėti ištikimai klausyti Lenkijos karaliaus ir karalienės, būti Lenkijos vasalais.

Jogaila tapęs Lenkijos karalium rūpinosi savo pasižadėjimus pildyti. 1387 metais, lenkų bajorų ir kunigų lydimas, atvyko Lietuvon ir pradėjo platinti krikščionybę. Del krikščionybės platinimo lietuviai maišto nekėlė, tas reikalas jau buvo visai pribrendęs. Tačiau Jogaila susilaukė visai kitokių vaisių, kai pradėjo vykdyti gyveniman lietuvių priklausomybę lenkams. Tauta, tiek amžių išbuvusi nepriklausoma ir susikūrusi galingą valstybę, negalėjo sutikti su Jogailos sumanytais parėdymais. Krašte kilo didelis nepasitenkinimas. Jogaila matydamas, kad iš Krokuvos nesugebėsiąs Lietuvos valdyti, paskyrė savo vietininku Lietuvoj tikrąjį brolį Skirgailą, kuriam jau ankščiau buvo atidavęs vasalo teisėmis valdyti Trakų kunigaikštiją. Skirgaila, pasak visų kronikininkų žinių, buvęs visai menkos vertės žmogus—didelis girtuoklis ir paleistuvis. Jis tik uliojęs Trakų pilyje, kasdien būdavęs girtas, visai nesirūpinęs Lietuvos reikalais. Lietuvon buvo atsiųsta valdininkauti daug lenkų bajorų, į Vilnių ir kitus miestus daug lenkų kariuomenės. Tikruoju Lietuvos valdovu ir kariuomenės vadu buvo paskirtas Krokuvos bajoras Moskorzewski's, kuris gyveno Vilniuje Gedimino pilyje.

Į visus tuos Jogailos parėdymus neramiai iš Gardino ir Łucko žiūrėjo Vytautas. Matydamas visų lietuvių nepasitenkinimą, jis pasiryžo tautos nepriklausomybę ginti, atgauti ne tik savo tėviškę Trakus, bet Vilnių ir visą Lietuvą. Bandė jis tai padaryti vienų lietuvių pajėgomis, bet sukilimas nepavyko, nes kaip minėta, Lietuvoj jau būta daug lenkų kariuomenės, o be to, ir kryžiuočiai nepraleisdavo nė vienos progos pulti Lietuvą, o kariauti iš karto su lenkais ir kryžiuočiais buvo visai negalima. Vytautas antrą kartą nubėgo pas kryžiuočius. Bet kryžiuočiai šį kartą juo jau nebetikėjo, pareikalavo iš jo ne tik pasižadėjimų jų klausyti, bet ir daug įkaitų. Vytautas turėjo atiduoti kryžiuočiams įkaitais savo brolį Zigmuntą, seserį ir arti šimto bajorų. Vytautas vėl sukėlė žemaičius prieš Jogailą. Vytauto ir kryžiuočių karas su Jogaila ir lenkais tęsėsi arti dvejų metų. Vilnius buvo dviem atvejais lietuvių ir kryžiuočių apsuptas, ties Vilniumi ėjo smarkiausi mūšiai, tačiau viršutinės tvirtovės, kuri buvo Gedimino kalne, Vytautas paimti negalėjo, nes ten buvo stipri lenkų kariuomenės įgula. Vytauto kariuomenės jėgos augo, visi lietuviai buvo jo šalininkai. Jogailai grėsė pavojus visai nebetekti Lietuvos, tad jis mėgino nuraminti lietuvius paskirdamas vieton silpno Skirgailos, kitą savo brolį Koributą, o karo vadu tapo paskirtas lenkas Jonas Olesnicki's. Tačiau tas parėdymas padėties nepataisė, net ir pats Olesnicki's patarė Jogailai taikytis su Vytautu. Jogaila, neturėdamas kitokios išeities, pasiūlė Vytautui taiką, pažadėjo atiduoti jam visai savarankiškai valdyti visą Lietuvą su Vilnium ir Trakais, reikalavo tik, kad Vytautas mirdamas paliktų Lietuvą Lenkijos karaliui valdyti. Vytautas gavęs tų pasižadėjimų dokumentus sutiko. Buvo tai 1392 metais. Prieš grįžtant Vilniun Vytautas įvairiomis gudrybėmis pasirūpino išvaduoti iš kryžiuočių duotus įkaitus, tiktai brolį Zigmantą turėjo palikti, bet ir jį po kelių metų išvadavo. Atsisveikino su kryžiuočiais taip pat, kaip ir prieš septynerius metus, sudegino keletą jų pilių ir paėmė daug belaisvių. Vokiečiai kryžiuočiai buvo bene gudriausi tuo laiku Europoje, bet Vytauto būta dar gudresnio.

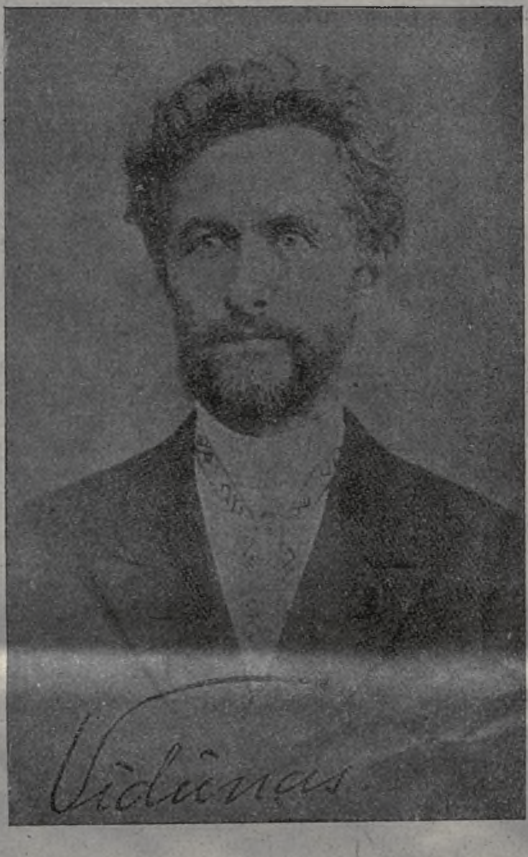
Taip pasibaigė Vytauto kova del Trakų ir Vilniaus. Tas 10 metų Vytauto gyvenimo laikotarpis buvo labai sunkus, pilnas didžiausių vargų, įvairių didžiausių gudrybių, nuotykių ir žygių. Tikslui pasiekti Vytautas vartojo įvairiausias priemones. Krikščioniškos etikos atžvilgiu jų pateisinti negalima, bet su etikos dėsniais nesiskaitė Jogaila ir kryžiuočiai; norėdamas atgauti savo teises ir grąžinti Lietuvai

nepriklausomybę, negalėjo su tais dėsniais skaitytis ir Vytautas.

To laikotarpio Vytauto žygiai turi daug daugiau reikšmės mūsų tautos gyvenimui, negu visas Vytauto veikimas po 1392 metų ligi mirties, išskyrus tiktai mūšį ties Grunvaldu, kur Vytauto vedama lietuvių ir lenkų kariuomenė sutriuškino kryžiuočių galybę. Jeigu Vytautas pirmajame savo veikimo laikotarpy nebūtų kovojęs su Jogaila del Trakų ir Vilniaus, nebūtų panaikinęs Lietuvos prijungimo prie Lenkijos, tai Lietuvos nepriklausomybė būtų žuvusi jau XIV amžiuje, Lietuva būtų buvusi padalyta. Dar Kęstučiui tebegyvenant Jogaila buvo raštu pasižadėjęs atiduoti žemaičių kraštą kryžiuočiams. Tas kraštas tais laikais buvo daug didesnis, negu ta Lietuvos dalis, kuria mes dabar vadiname Žemaičiais, buvo tai beveik pusė etnografinės Lietuvos, beveik visa dabartinė Nepriklausoma Lietuva. Kadangi ir po Grunvaldo nebuvo išvaduotas visas lietuvių gyvenamas Baltijos pajūrys, Klaipėdos ir Tilžės kraštai buvo keliems amžiams pasilikę po vokiečiais, tad aišku, kad, jeigu nebūtų buvę Vytauto kovų su Jogaila, kad nebūt buvę Grunvaldo (be Vytauto Grunvaldo laimėjimas neįmanomas) tai visa Vakarų Lietuva būtų atatekusi vokiečiams, kurie būtų darę pastangas visai išnaikinti žemaičius, taip kaip išnaikino prūsus. Daug smarkesnė vokiečių ekspansija būtų buvusi ir latvių estų kraštuose, nes tai ekspansijai įsigalėti kliudė žemaičiai, kurie skyrė Prūsijos, ir Livonijos ordinus. Rytų Lietuva su Vilnium keliems amžiams būtų pasilikusi po lenkais, jos gyventojai būtų buvę dar labiau sulenkinti. Tarp vokiečių ir lenkų padalyta tauta, jei ir nebūtų visai žuvusi, tai be abejo būtų labai nusilpnėjusi, o visiškai nusilpninta tauta nebebūtų galėjusi atstatyti nepriklausomybės.

Tautų gyvenime pasitaiko momentų, kada valdovams ir diduomenei nukrypus nuo tautinio kelio ima balsą liaudis ir diktuoja jiems savo valią. Taip prieš 500 metų, XV amžiaus pradžioj, atsitiko Prancūzijoj, kai žymi dalis prancūzų diduomenės, nustojusi vilties laimėti karą su anglais, buvo sutikusi atiduoti beveik visą Prancūziją anglams. Liaudyje kilo tuomet didžiausis pasipriešinimas, jos vadovu tapo paprasta sodžiaus mergaitė Joanna D'Arc, kuri, pasak vienų, Dievo Apvaizdos vedama, pasak kitų, tautos išsilaikymo instinkto stumiama, sukėlė kariuomenėje ir visoj tautoj didžiausio entuziazmo ir pasiryžimo, paaukojo savo jauną gyvybę, bet išvadavo prancūzų tautą iš anglų nelaisvės. Nors tokių konkrečių faktų mūsų tautos istorijoj neturime, bet yra daug pagrindo manyti, kad liaudies valia pasireiškė XIV amžiaus pabaigoj, kai Jogaila buvo pradėjęs naikinti Lietuvos nepriklausomybę. Liaudies valia be abejo veikė Vytautą, jis buvo jos valios vykdytoju savo pirmajame veikimo laikotarpy. Vytauto gyvenime labai svarbų vaidmenį suvaidino dvi moterys, paprastos lietuvaitės. Jo motina Birutė įkvėpė jam tėvynės meilę, o nežinomo vardo iš liaudies kilusi tarnaitė del jo paaukojo savo gyvybę, išvadavo jį iš kalėjimo, kur jam gresė mirties pavojus. To laiko Vytauto žygiai davė galimybės mūsų laikų iš liaudies kilusiems inteligentams atstatyti Vakarų Lietuvos nepriklausomybę, Jogailos elgesio pasekmės sukliudė atstatyti visos tautos nepriklausomybę.

Taigi aišku ir suprantama, kodėl lietuvių tauta gerbia Vytautą, kodel ji dabar, penkiems amžiams praslinkus nuo jo mirties, stato jam paminklus, nešioja jo paveikslą, lyg kokio šventojo, po visą nepriklausomą kraštą, rengia visą eilę iškilmių. Vytauto Didžiojo veikimas nulėmė mūsų tautos likimą, tauta išliko gyva, jos dauguma laisva. Taip yra delto, kad Vytautas XIV amžiaus pabaigoj nenurimo, kol neatvadavo savo tėvynės Trakų ir Vilniaus.

Vydūnas.

Šiomis dienomis buvo atvykęs iš Tilžės į Vilnių žymus mūsų rašytojas ir mintytojas Vydūnas. Ta proga prisiminsime čia rašytojo trumpą gyvenimo apžvalgą, jo raštus ir kultūrinį vaidmenį Prūsų lietuvių tarpe.

Vydūnas (tikras vardas ir pavardė: *Vilius Storasta*) gimė 1868 m. kovo 22 d. Mažojoj Lietuvoj. Jo tėvas — kunigas ir mokytojas — pradžioj pats mokė Vilių, paskui atidavė į mokytojų seminariją. Iš seminarijos jaunas adeptas išvyko Vokietijon, kur studijavo universitetuose filosofijos istoriją, tikybos, kultūros, istorijos, meno, gamtos mokslą ir teisių filosofiją, literatūros ir meno istoriją. Studijavo dar sociologiją, sanskrito kalbą, mokėsi prancūzų ir anglų kalbų, graikų ir lotynų kalbas gi išmoko teoretiškai iš savo tėvo. Reikia pažymėti, kad Vilius universitetuose mokslus ėjo ne kvotimams, bet tik norėdamas pagrindinai pažinti kaikuriuos mokslus.

Baigęs mokslus Vilius grįžta į Mažąją Lietuvą ir apsigyvena Tilžėj (Rytprūsiai), kur gauna mokytojo vietą. Tilžėj pradeda darbą Lietuvai ir čia tampa Vydūnu. Dar mažas protarpis: 1917 metais kviečiamas Berlyno universitetan docentauti, iš kur po

2 metų sugrįžta vėl Tilžėn ir nuo to laiko jos neapleisdamas žadina tautinį tilžiškių lietuvių susipratimą. Tam darbui jis aukoja visas savo jėgas, kaip gali aukoti tik krištolinės sielos idealistas, kurio kiti negali nei suprasti, nei įvertinti. Todėl neveltui jis lyginama su d-ru Jonu Basanavičium.

Vydūno raštus galima paskirstyti į dvi grupes: dramatinius ir filosofinius. Tų raštų išvardymas užimtų daug vietos, todel čia pasitenkinsime paminėję kelius svarbesniuosius veikalus. Svarbiausi Vydūno raštai — dramos ir misterijos, jų gi centre — trys didžiausi veikalai: „Prabočių šešėliai", „Amžina ugnis" ir vienas paskutinių (1929 metais išleistas) — „Pasaulio gaisras". Iš filosofinių jo raštų, kurių yra viso aštuoni, paminėsime šiuos veikalus: „Visumos saranga", „Mirtis ir kas toliau", „Gimdymo slėpiniai". Be to Vydūnas dar parašė grynai praktišką „Vadovą lietuvių kalbai pramokti", kuris turi didelės reikšmės Prūsų Lietuvoj. Tokia, trumpai peržiūrėjus, Vydūno kūryba.

Pažvelgę į ją, ką gi galime pasakyti? Ji nušviesta kilnios idėjos — skatinti tautiečius atgimti dvasiniai, tobulėti, džiaugtis gyvenimo grožiu. Savo filosofiniuose raštuose Vydūnas kalba apie nepaprastus dalykus—kurie betgi kiekvieno turėtų būti žinomi — apie pagrindinius žmogaus esimo ir gyvenimo klausimus. Tai viena priežasčių, kodel Vydūno kūryba daugeliui yra nesuprantama ir kaikuriuos net atbaido, kita priežastis — ypatinga raštų *kalba*, išmarginta prūsiškomis savybėmis, ir atspausdintų knygų rašyba.

Reikia dar priminti, kad prieš porą metų Didž. ir Maž. Lietuvoj buvo minimos Vydūno 60 m. gyvenimo ir 30 m. literatinio darbo sukaktuvės. Vydūnas yra ypatingas savo asmeniškam gyvenime: nepripažįsta visai madų (nenešioja pav. kaklaryšio) ir mažai, bet ypatingai, valgo. Nežiūrint savo 62 metų amžiaus, šis didžios ir kilnios sielos žmogus, tiek savo išvaizda, tiek ir savo siela daro jauno žmogaus įspūdį. Tai asmuo, kurs visas atrodo suaustas iš dvasinės medžiagos ir jos savybių: aukštos doros, tyros sąžinės, jautrios ir šviesios išminties.

B. Rimgaila.

AUDRA JŪROJE.

Ūžia jūra, šniokščia jūra,
Šaltos rūsčios bangos stena.
Auga, kįla, rieda, skuba,
Milių šuoliais kaž ką gena.

Kriokia jūra, šėlsta jūra
Blaškos piktos žiaurios bangos.
Drumsčia, pyksta, šnypščia, šniokia,
It gyvatės kuliais rangos.

Švilpia vėjas, staugia vėjas,
Skęsta jūroj dangus, žemė.
Tartum mirtį, tartum galę —
Jūra šėlstant žmogui lemia.

Šniokscia jūra, supas jūra,
Šaltos rūsčios blaškos bangos.
Milių šuoliais, rieda, skuba,
Šniokscia, šnypščia, šėlsta, rangos.

Balys Girmantas.

Iš mūsų gyvenimo.

(Skaitytojų pastabos).

Obskurantizmo dokumentas.

Nesenai gavau nusipirkti jau išėjusį iš spaudos „Vilniaus Kalendorių" 1931 metams. Del jo turinio daug kalbėti neverta: beletristika, kaip visuomet, banali, patarimai skolinti, bet užtat informacijų skyrius įsidėmėtinas. Vilniaus krašto lietuvių įstaigų sąraše neišvardyta nei vienos pažangiųjų lietuvių organizacijos („Kultūros" d-gijos, D-ro Basanavičiaus vardo mokyklos, „Vilniaus Žodžio" ir kt.); kaikurių draugijų, kurių nutylėti, matyt, neužteko drąsos (Mokslo Draugija, Studentų Sąjunga), bent valdybų sąstato nepaduodama. Mat, tose valdybose pažangiųjų dauguma. Minint Studentų Sąjungą nesirado vietos jos dabartiniam pirmininkui. Užtat daug pasa-

BERLIŠIUS.

Berlišiui tą vakarą buvo kažkaip neramu. Ne tai neramu, bet kažkoks dieglys užspyrė pakrūtin akmenį. Didelį. Aštrų. Pūrinį.

Ir kaiptai nesava.

Sėdos pustyt žirninės košės. Kliuvo gerklėj. Trim šaukštais užspringo.

Pamojo glitai ranka ir „šv̨įstų" žolelių prikimšęs pypkę išėjo. Pas kaimynus. Paniūkti.

Rausvoj prieblindoj laužėsi lūšnų siluetai. Atšlaimuose moterys laidė karves. Bernai žvangindami pančiais ir su „bankrutkom" burnoj jojo nakties.

Seniausias sodžiaus ūkininkas — Biekša, iškalęs dalges stovėjo priesvirny. Lyg nežinodamas, kas toliau daryti: ar eit gult, ar ką?!

— Šiltas vakaras — prabilo Berlišius artindamasis. Ir, gal susigėdęs savo pirmutinio šablono, greit pridėjo: ką, ar ruošies ryt pavasarės kirst?

— Galas jį žino! Saulė nusėdo debesin. Reiktų giedros. Šienas lyja.

Jau ir rugiai biroliai, laikas!

— Skradžiai tokis oras. Negalima gerai nusitvert darbo: pradedi vieną, kitą ir vilksčią nesumeti.

— E tengi Simai taip vakaruoja? — nukreipė Berlišius kalbos vagą. Šviesu... Žiūrėk ar nepaėmė lempos iš pačio klebono. Che, he, he...

— Matininkai.

— Laižos, merginas. Pss...

— Che, ha, ha...

Abu ūkininkai iškošė juoką. Matyt, tai jų skaudama vieta.

Abiem neskanu. Kaip pelūno atsigerus.

Nutilo. Ką jie jautė—nežinia.

Kalba nesimezgė.

kojama apie pirmininkavusį S-goje prieš porą metų Ant. Juknevičių, dabartinį L. Komiteto vice pirmininką ir nesigailima vietos jo „nuopelnams“ skaičiuoti. Tą p. Juknevičių, kaip žinome, pernai studentai iš Sąjungos pašalino.

Tai štai kaip uoliai mūsų vilniškiai krikdemiški „vadai“ stengiasi paslėpti nuo visuomenės ir liaudies pažangiąsias lietuvių organizacijas Vilniuje. Šituo uolumu jie jau pralenkia ir savo įkvėpėjus bei dvasios penėtojus, Kauno krikščionių demokratų partiją. Juk be abejo toks „Rytas“, skelbdamas Lietuvos laikraščių sąrašą, nenutylėtų pv. „L. Žinių“. Čia jau netik mūsų „vadų” partyviškumą matome — čia trykšte ištryško jų obskurantizmas, siaura davatkiška pasaulėžiūra.

St. Kačanauskas.

Šių dienų mokymas.

(Tėvams — sodiečiams).

Kas skaito laikraščius, knygas, kas įdomaujasi gyvenimo naujienomis, tas žino, kad gyvenimas vietoje nestovi. Kiekviena diena, mėnuo, metai atneša ką nors nauja; kiekvienas daiktas keičiasi, tobulėja. Kas seniau atrodė keista, negalima, šiandien yra naturalus dalykas. Buvo laikai, kada žmonės, pamatę traukinį ar orlaivį, žegnodavosi, šiandien — ramia sąžine naudoja juos savo reikalams. Visų tų šių dienų stebuklų, techniškų patobulinimų, naujų išradimų, tarnaujančių žmonijai ir nelšvardysi. Visas šių dienų gyvenimas yra žmonijos kūryba. Ir šios berybės kūrybos fabriko viršunėje stovi žmogus. Tai ką gi sakyt apie žmogų? Ar galėtų jis eiti kartu su gyvenimo pažanga, būdamas pats netobulas? Ne. Kas neina kartu su gyvenimu, tas nuo jo atsilieka, arba, kaip yra sakoma, eina atgal. Savaime suprantama, kad tas labai kenkia gyvenimo pažangai. Kas gi tam kaltas? Aišku, kad kalti yra tie veiksniai, tos įstaigos, kurios ruošia žmogų į gyvenimą; tiesiog sakant, kalta yra šeimyna, o dar daugiau mokykla. Daugiau kalta mokykla, negu šeimyna, mano nuomone, delto, kad visi tėvai negali būti geri vaikų auklėtojai, o visi mokytojai gali ir privalo jais būti. Delto tai svarbu yra mokykla taip sutvarkyti, kad ji rengtų stiprių valia ir kūnu, šviesių protų ir skaidrių širdžių gyvenimui. Šių dienų mokykla to ir siekia. Gyvenimui reikalingas išvystytas protas, užgrūdyta valia, gera širdis ir stipri ranka. Nauja mokykla ir pastatė sau obalsiu: galva, širdis, ranka!

Dėja! Mūsų krašte šie mokyklos obalsiai randa labai daug priešų. Iš mūsų sodiečių atminties vis dar neišdylo nelemtas senas „daraktorių” mokymas „nuo tamsos iki tamsos”. Dabartinės mokyklos jaunais energingais mokytojais sodiečiai dažnai nepasitiki. Kodel? — Nu gi, moko tik 3—4 valandas, nemuša, neklupdo, žaidžia kartu su vaikais, visaip „išsidarinėja” (gimnastikuoja) lipdo iš molio visokius balvoniukus, karpo iš popierio, gaišioja laiką vaikščiodami po miškus ir laukus, kasinėja žemę ir t. t. O seniau, būdavo, tai kai pasodins už knygos ir vis liepia skaityti nuo ryto iki vakaro. Kai neišmokai — tai „skuron” duoda. — Nekartą jau teko mokytojams išgirsti iš tėvų panašių skundų mokslo metų bėgy. Nemažiau tenka išgirsti ir kitaip tėvus kalbant: „Vis delto, dabok, mano vaikas šiemet jau visai godnai pramoko netik skaityti, bet ir rašyti. Ir toks „spritnas” pasidarė, su kiekvienu pakalbėt moka” — ir panašiai.

Pasirodo, ko „daraktorius” neįstengdavo padaryti per 3 metus, dabartinė mokykla padaro per 6 savaites. Tėvai visa tai mato ir atjaučia, bet vis delto, ar tai del įgimto lietuviško užsispyrimo, ar tai del kokio tai nepasitikėjimo mokykla — peikia mokymo metodę.

Daugiausiai tėvai kovoja su „glupstvomis” (anot jų) — su gimnastika, paišyba, rankų darbais ir ekskursijomis. Jų nuomone — tai tik laiko gaišinimas. Jeigu kas mano, kad tą laiką, kai vaikai daro gimnastiką, ar dirba ką rankomis, pavestų mokytojas skaitymui ar rašymui, tai vaikai daugiau išmoktų per metus — labai klysta. Tik dėka šiems dalykams vaikas taip greit išmoksta mokykloje skaityti, rašyti, skaičiuoti ir kt.

Kiekvienas tėvų buvo kadaise mažas. Mėgdavo bėgioti, laipioti, žaisti, kaž-ką vis „meistravoti”, „peckiotis” moly ir smėly ir t. t. Užaugę paprastai

---

— Berlišus grįžęs ilgai vartėsi lovoj. Kandžiojo blusos. Akysna lindo mėnesiena. Kosulys. Kartus nikotinas.

— —

Ryto metą ir kitas dienas Berlišius—lyg sapne.

Jis turėjo kelius ha. Smėlys. Molis. Ir kelios dešimtys paliūnės sieksnių.

Visa!

Tiesa, kiti irgi tokie. Išskiriant „amerikontą” (taip vadino Simą). Tai valakinis.

Berlišius apdovanotas puse tuzino šeimos. Duonos tesėjo. Mergos ir bernai parveždavo savo darbą. Pats krutėjo.

Rugiai ir vasarojus, kaip svieto.

Nors jau kelios dešimts metų jo galvoj: — daugiau lauko!

Ir jis nesnausdavo progoj. Lyg pajaunėdavo.

Bet mokesniai ir kiti griozdai šešerius ha palikdavo šešiais.

Prieš pusmetį. „Amerikontas” ėmė kalbinti į kolonijas.

Jis tvirtino (kurs valsčiaus ponus vadino „tu”) mažažemiai gausią gabalus gretimo valdžios miško, arba — laisvas pasirinkimas: — blogesnio lauko daugiau, ir atvirkščiai.

Jis tvirtino.

Vyrai sutiko. Berlišius irgi baltam popiery užrėžė tris juodus kryžius. Aiškiai. Išdidžiai.

Visą žiemą Berlišiui painiojosi kolonijos.

Cha! Ane pamiškėj puiki dirva! Kai išverčia vagą, tai lyg kalėdinis pyragas apteptas sviestu. Kad ir mažiau, bet...

O jei ir kitur — visgi ne 6.

Krutėt ir būt!

Ir valgė, lyg Pelenų dienoj. Pinigas brangus. Nieko! Už poros metų jis nuvažiavęs kur į atlaidus...

Che, he... — kaip pavasariška banga per užtvaras veržėsi juokas.

užmiršta visa tai ir savo mažiukus stengiasi nuo to sulaikyti. Didžiausias senos mokyklos prasižengimas žmogaus auklėjimo atžilgiu tame ir glūdi, kad vaikus tempdavo ant suaugusiųjų kurpalio.

Reikia atsiminti, kad kaip visoj gamtoj, taip ir žmogaus gyvenime yra taip surėdyta, jog jame kaip laikrodyje visi rateliai sukasi tam tikroj tvarkoj, kiekvienas savo vietoje—nei pirmyn neužbėgs, nei atsiliks. Žmogus pergyvena kelis laikotarpius, nei vieno jų peržengt negalima. Kūdikio vaikščioti anksčiau laiko neišmokysi, 7—8 m. vaiko suaugusiu nepadarysi, nors kaip norėtum! Visą tai turėdama omeny, mokykla stengiasi prisitaikyti prie savo mokinių, o kadangi jie mokyklos amžiuje pergyvena tokį laikotarpį, kurs reikalauja džiaugsmo, judėsio, darbo—tai mokykla išnaudoja tai savo reikalams — mokymui.

Mat, kaip stalius, pradėdams darbą, susipažįsta pirma su medžiaga, ūkininkas prieš sėjant — su dirva, — taip mokytojas susipažįsta su savo darbo „medžiaga" — su vaikais. Vaikų tyrinėjimas ėjo ištisais šimtmečiais ir dabar, kaipo tų tyrinėjimų išdavą, turime atskirą mokslą apie vaikų proto vystymasį—vadinamą psichologija ir atskirą mokslą apie vaikų kūno vystymasį — arba pedologija. Mokytojas mokykloje ir vadovaujasi šiais mokslais. Ką gi jie pagelbsti mokytojui? Jie parodo, kaip su kokiu vaiku reikia elgtis, kaip prie jo prieiti, nuo ko pradėt ir t. t.

Toks vaikų proto ir kūno vystymosi pažinimas ir privertė įvesti į mokyklą tuos dalykus, kurie mokyklinio amžiaus vaikui yra, pasakyčiau, kasdienine duona, ir kurie tėvams — sodiečiams atrodo visai nereikalingi.

Pavyždžiui, kad ir gimnastika. Kam ji reikalinga?

Jau minėjau, kad svarbu yra išlavinti vaiko protą, širdį ir ranką. Mokslas apie vaiką parodo praktikoje, kad kūno vystymasis turi įtakos į proto vystymąsi ir atvirkščiai. Vadinasi, jei kūnas bus sveikas, gerai vystysis, tai ir protas normaliai vystysis. Pavyzdžiui, yra ištirta, kad jei viena tik dešine ranka žmogus viską dirba, o kaire—nieko, tai jo kairės pusės galvos smegenys daugiau išsivystę, negu dešinės ir atvirkščiai — kas dirba vien kaire ranka, to smegenys išsivystę dešinėje galvos pusėje. Norint lygiai išvystyt smegens, reikia pratint nuo mažens dirbti abiem rankom. Ir mokyklose dabar tas yra praktikuojama. Tuo tarpu sodžiuose vis dar manoma, kad dirbti kaire ranka — nuodemė.

Gimnastika vysto vaiko kūną. Pratina jį tiesiai stovėti, taisyklingai sėdėti, gražiai vaikščioti, būti vikriam; lavina rankų, kojų raumenis, pratina prie tvarkos, rangumo, mokėjimo elgtis bury ir t. t. Visa tai yra labai reikalinga gyvenime, o kartu paėmus lavina taip pat ir protą. Be to gimnastika yra vartojama mokykloje kaipo poilsis po protinio darbo. Žaidimai taip pat turi didelės reikšmės auklėjime. Jie netik duoda vaikams smagumo, džiaugsmo, kas teigiamai atsiliepia į jų gyvenimą, bet kartu lavina proto bei kūno jėgas, kaip sumanumą, valią, vikrumą, pratina prie visuomeninio sugyvenimo ir t. t. Ar tas viskas nereikalinga gyvenime? Sakyk nuolat vaikui: „Užaugęs būk visada sumanus, judrus, vikrus" ir t. t., vaikas nesupras. Bet jei jis mokykloje, ar namie bežaizdamas su draugais susitiks su kokiu pavojum ir pats dorai, kitų nenuskriausdamas, be suktybių mokės jį nugalėti — būkime ramūs del jo ateities. Mokės atsispirti gyvenimo audroms. O tas šių dienų žmogui, ypač mūsų krašto lietuviui, yra labai reikalinga. Tėvai turėtų ištiesti ranką tiems mokytojams, kurie pavaduoja juos taip svarbiame vaikų gyvenimo momente.

Tai tiek apie gimnastiką. Kitą kartą pakalbėsiu apie paišybą, rankų darbus ir ekskursijas.

M—ja.

Perkantiems karves.

Vis didesnės reikšmės priduodant gyvulių pieno ūkiui, daugelis ūkininkų, neturėdami prisiauginę savo ūkyje karvių, ieško jų pirkti. Ne mano reikalas liesti tuos, kurie už grynus pinigus turguje ar šiaip kur perkasi karvę, nes visada yra pardavėjų, turi būti ir pirkėjų. Blogiausia ten, kur nėra pinigų, o vis tik galvoja pirkti vieną kitą karvę. Ir kaip tokie ūkininkai perka? Labai paprastai — vekseliukais. Išgirdo, sakysim, ten Petras parduoda karvę išmokėjimui.

— Prieš savaitę „amerikontas" parvežė matininką. Pora arklių.

Matininkas įsisprindęs vaikšto, rašo.

Simienė laksto sodžiuj. Sviestas. Kiaušiniai. Vis matininkienei.

Pastaroji, lyg klebono šeimininkė.

Jos norą moters atspėjo. Kas paltį lašinių. Ar šiaip. Viskas per Simienę:

— Tsss... ji miega, ji... netrukdykit...

Berlišius gaudavo tik gandą. Per moterų smalsą.

Kažkas jį erzino.

Ir Simas visur lydįs matininką. Ir jo šypsena, kaip žydo pardavusio blogą medžiagą, vietoj geros.

O gal...

Akmuo užgulė krūtinę. Jo kriauna baisiai svilino. Lindo mėson.

Vakarais vyrai pulkavos. Rūkė, ginčijos. Ir Berlišius.

Pas Simą šviesu.

Rudeniop.

Matininkas skaldė kolonijomis gretimus kaimus.

Berlišius, sukėlęs šeimą išėjo laukan. Jo pėdos pasuko į paupį: pamiškėj kurdinos „amerikontas".

Miškas antrino kirvių dūžius.

Berlišius sunkiai kilnodamas klumpes, mindė savo koloniją — 5 ha smėlio — kurią matininkas apkainavo vertėje 9 ha ir kurios Simienė, susitikus moteris, garsiavosi.

Jis mechaniškai čiapsėjo, čiulpė pypkę.

Ir kai iš už miško išlindusi saulė žėrė saują raudonų spindulių, jo veidas atrodė, it suvagota juodžemio dirva, o akys, tingiai slidinėdamas apylinkėj—lyg dvi drumzlėtos kūdros...

K. Š.

Vilnius, 30.IX. 11 d.

Nežiūrima, kokia ta karvė, kiek ji teliukų turi, kiek ji pieno duoda, o svarbiausia, kad „pinigų palaukia". Na, žinoma, tokios karvės ir kaina nežinoma. Man šį straipsnį rašant, prieš akis stovi bent dešimts pavyzdžių. Ir dar būtų nieko baisaus, jei tas palaukimas būtų veltui. Bet kur tau — per mėnesį 3—4 auksinukai nuo šimto. Daleiskime, jei kokią seną „saldą" pirkome už 400 auks., tada kiekvienas palauktas mėnuo, kainuoja 12—16 auks. Ir jei už metų nesumokėsi pinigų, toji karvė jau kainuos 560—600 auks. O kiek tas laikas trunka prabėgti! Gerą karvę už vekselius retas kuris parduos, nes jei kada reikalas prispiria, tai reikalingi yra gryni pinigai. Tik kuris turėdamas atliekamą kokią seną karvę, kuri jam nebetinka, perleidžia ją savo pažįstamam. Pagaliau, kad ir gera būtų karvė, bet perkant už vekselius kiekvienas ūkininkas privalo gerai pagalvoti. Paimsiu aš vieną man žinomą pavyzdį.

Varnionių valsč. vienas ūkininkas K. pirko iš savo kaimyno karvę dešimties teliukų, už 500 auks., su pinigų palaukimo sąlyga. Karvė buvo kas metai kontroliuojama ir jos produkcija nemaža, tik ji buvo sena. Pardavėjas, būdamas „minkštesnės" širdies, už palaukimą reikalavo tik 24% metinių, arba už visą sumą 10 auks. mėnesiui. Toji karvė apsiveršiavo tik už keleto mėnesių, vadinas veršiuką „suėdė" nuošimčiai. Būdama blogesnėse išlaikymo sąlygose, apsiveršiavusi dabar duoda 8 litr. pieno su 3.0% riebumo, arba už pirktosios karvės pieno litrą išeis apie 16 skatikų. Per dieną tai sudarys apie 1.30 sk., per mėnesį 39 auks. Atmetus 10 auks. nuošimčių lieka dar 29 auks. Tas turi padengti šėrimą, išlaikymą, pieno pristatymą ir kitas su tuo surištas išlaidas. Bet vėl, gerai jei karvė ilgesnį laiką duos tiek pieno. Dažniausiai karvės po keleto mėnesių sumažina pieno kiekį.

O kur visos sumos grąžinimas. Nupirktoji karvė tą grąžinti vargiai įstengs, o jei ir grąžintų, tai po 3—4 metų, skaitant, jei per mėnesį duotų 1—15 auks. gryno pelno. Bet pati karvė, anot žmonių, „eina iš pinigų" ir po 3—4 metų ji liko visai be vertės.

Jei sakoma, kad gyvulininkystė yra pelninga ūkio šaka, tai dar nereiškia, kad jai skolinami pinigai gali bet kokį nuošimtį pakelti. Ir tai dar reikia pasakyti, kad šis mano pavyzdys yra pats švelniausias kokių pasitaiko kaime.

Užtat patarčiau gerb. ūkininkams, tiems, kurie mano pirkti karves skolon, gerai ir gerai dalyką apgalvoti, nes „į klaną puolęs, sausas nekelsi". Bendrai, kaip nepirktume karvę, pirmiausia reikia atsiminti jos sveikata, amžius ir pieningumas. Visada geriau apsimokės pirkti vieną karvę, bet jauną, gražią ir gerą, nei 2 senas, mažai kam tinkamas.

Būkime komersantai, nesiduokime bet kam apgaudinėti. *Vėjas.*

Vytauto Didžiojo iškilmės Vilniuje.

Š. m. spalių m. 27 dieną Vilniaus lietuviai ir gudai iškilmingai minėjo Vytauto Didžiojo 500 metų jubiliejų. 10 val. ryt. šv. Mikalojaus bažnyčioje įvyko paminklo atidengimas ir pamaldos, kuriose dalyvavo, be lietuvių ir gudų, dar lenkų visuomenės žymesnių atstovų. Paminklą šventino Trakų dekanas kun. K. Maliukevičius, pamokslus sakė: kun. K. Čibiras lietuviškai, ir kun. Hadleūskis—gudiškai. Ceremonijų metu fotografai ir filmuotojai darė nuotraukų.

7 val. vak. „Apollo" salėje įvyko akademija. Gėlėmis ir vėliavomis papuoštoje scenoje susėdo prezidiumas, kurį sudarė lietuvių atstovai: dir. M. Šikšnys, kun. P. Kraujalis, dr. D. Alseika, kun. A. Viskantas, kun. K. Maliukevičius, dir. Petraitis, p. K. Stašys ir gudų: sen. Bohdanovič'ius, kun. A. Stankievič'ius, atst. Jeremič'ius, dr. Hrabinski's. Akademiją atidarė ir įžanginę kalbą pasakė Jubiliejinio V. D. Komiteto pirmininkas p. Šikšnys, trumpai apibūdindamas iškilmių reikalą ir reikšmę. Po to buvo skaitomos trys paskaitos: kun. P. Kraujalio, d-ro D. Alseikos ir kun. A. Stankievič'iaus (pastaroji gudų kalba). Koncertinę dalį sudarė p.p. A. Krutulio ir K. Gałkowski'o vedami moksleivių choras ir orkestras; p-lė Marytė Prancuzevičiūtė gražiai padainavo keletą lietuviškų dainelių, kurių sužavėta publika gausiai plojo ir vertė dainininkę kartoti po keletą kartų.

Bendrai akademiją galima skaityti pavykusią, tik tvarkos tai šiuo kartu nebuvo. Neminint jau triukšmo paskaitų ir koncerto metu, pasipiktinimo vertas buvo svečių (ypač svetimtaučių, nevilniškių ir kitų) ignoravimas: kilnojimas iš vienos vietos kiton, neleidimas salėn (pv. Norvegijos prof. p. Stangui daugiau pusvalandžio teko laukti už durų), kamšatis prie kabyklų ir t.t. Rodos, tiek turime Vilniuje vyresnio jaunimo, studentų—argi jie negalėtų akademijų ir šiaip visokių iškilmių metu tvarkdariais pabūti?

Minėjimas pasibaigė 10 val. "Žoržo" viešbučio salėje suruoštu Laik. Viln. Liet. Komiteto rautu, kuriame dalyvavo arti 150 žmonių—lietuvių ir svetimtaučių. Lietuvių tarpe buvo keletas pažangiosios mūsų visuomenės dalies atstovų. Rauto metu pasakyta optimistinių kalbų apie vienybę. Tačiau visu tuo neišsklaidyta nejaukaus įspūdžio, kurį sudarė rauto dalyvių parinkimas. Organizatoriai kviesdami, kaip jie patys sako, „rinktinės inteligentijos atstovus" pakvietė amatininkų (labai girtinas jų demokratiškumas) ir v. m. moksleivių, bet nepakvietė— aišku, partiniais sumetimais—kai kurių pažangių Vilniaus lietuvių veikėjų, pasidarbavusių literatūrai ar mokslui. Taip pat negavo kvietimo kai kas Vytauto Didžiojo Jubiliejinio Komiteto narių. Moksleivių dalyvavimas raute labai peiktinas, ypač, kad ten buvo geriama svaiginamieji gėralai.

Bendrai rautą čia minime tik žurnalistiniais sumetimais, norėdami painformuoti skaitytojus apie pilną iškilmių eigą, nes, mūsų nuomone, tokie didžiuliai pokyliai, tai perdaug ištaigingos ir brangios Vilniaus lietuviams pramogos. Rautui išleistomis (visuomenės suaukotomis) lėšomis galima būtų buvę ne viena kultūrinė ar ekonominė šio krašto lietuvių liaudies spraga užkišti. Tai būtų buvęs gražesnis ir racionalesnis Vytauto Didžiojo pagerbimas.

POLITIKOS APŽVALGA.

Lietuva. Po Ženevos įvykių ir Klaipėdos rinkimų Lietuvos politinis gyvenimas kiek aprimo. Pačioje betgi Klaipėdoje jau juntama neigiamos Ženevos susitarimo pasėkos. Vokiečių nacionalistai pakėlė galvas ir spaudoje atvirai nesivaržo reikšti sa-

vo simpatijų „vaterlandui”. Naujai paskirti direktorijos nariai pareikalavo peržiūrėti Reizgio direktorijos priimtus nutarimus, bet šis atsistatydino. Nacionalistų spauda būtinai reikalauja, kad Kl. direktorijos pirmininkas būtų skiriamas atsiklausus seimelio daugumos.

Vidaus politikoje tautininkai jaučiasi dar stiprūs, ką liudyja kad ir griežtas jų pasisakymas prieš opoziciją tautininkų partijos suvažiavime. Tačiau ir opozicija smarkėja. Išnaudoję ateitininkų organizacijų likvidavimą krikščionių demokratų vadai stoja kas kart aštresnion kovon su taut. vyriausybe. Lietuvos vyskupų pasirašytame atsišaukime į katalikus aiškiai užmetama vyriausybei konkordato laužymas. Tikimasi žymesnių komplikacijų Vatikano ir Lietuvos santykiuose.

Švenčionių Mokytojų Sąjungos Skyriaus Valdyba. Iš kairės: „Ryto“ mok. M. Budėnas (vicepirm.), „Kultūros“ mok. V. Čepulytė (ižd.), „Ryto“ m. V. Šekštelė (pirmininkas), „Kultūros“ m. M. Krinickaitė (sekr.).

Vokietija. Laimėjus parlamento rinkimus kraštutinėms partijoms — komunistams ir hitlerininkams, laukta smūgių Vokietijos parlamentariniam sutvarkymui, tačiau soc.-demokratai, norėdami to išvengti, nutarė verčiau palaikyti dabartinę Brüningo vyriausybę ir šiai žymia balsų dauguma liko išreikštas pasitikėjimas. Vokiečiai vis kas kart labiau kelia Versalės traktato revizijos klausimą; jie sakosi negalį kitaip mokėti šia sutartimi jiems uždėtų mokesčių. Jie norėtų atgauti Dancigo koridorį ir Aukštąją Sileziją, kur daug yra anglių kasyklų. Tie jų revizionistiniai siekimai iki šiol labai nepalankiai buvo girdimi didžiojo karo santarvės valstybių, bet dabar ir jų tarpe atsiranda palankių Vokietijos revizionistinei politikai. Paskutiniuoju laiku netgi prancūzuose atsirado tos minties šalininkų.

Kraštą prislėgė antra iš eilės nelaimė anglių kasyklose, Alsdorfe, kur žuvo daugiau 200 darbininkų.

Palestina. Karui pasibaigus buvo sumanyta Palestinoj sukurti Žydų tautinį židinį. Per paskutinę dešimtį metų žydai pradėjo smarkiai ten važiuoti, dėti didelius pinigus, kurti savo tėvynę. Bekurdami savo tėvynę, jie smarkiai susipešė su tenykščiais gyventojais arabais ir anglų valdžia, kurios priežiūroje Palestina yra, turėjo nemaža vargo, kol žydų-arabų riaušes numalšino.

Dabar anglų valdžia paskelbė savo nusistatymą, kad žydams savo tėvynę geriau būtų kurti Sirijoj. Šitas anglų vyriausybės paskelbimas žydų tarpe padarė didžiausią sąjūdį. Žydų vadai skelbia protestus ir net grasina paskelbti Palestinoj pilietinį neklausymą, kaip tat daro indusai Indijoj.

KORESPONDENCIJOS.

Švenčionys. Prieš kelerius metus Švenčionyse įsikūrė Vilniaus Mokytojų Sąjungos Skyrius, į kurį įsirašė beveik visi Švenčionių apskričio mokytojai. Veikimu Skyrius pralenkia netik savo centrą Vilniuje, bet ir daugelį lietuvių draugijų. Per porą savo gyvavimo metų Skyrius surinko virš tūkstanties tomų biblioteką, kurioje žymi knygų dalis pedagoginio turinio. Skyriaus skaityklai, be vietinės spaudos, prenumeruojama iš svetur mokslo, auklėjimo ir informaciniai žurnalai ir laikraščiai. Įsigijo kinoaparatą (nejudomi paveikslai), su kuriuo buvo važinėjama po sodžių su paskaitomis, paįvairintomis paveikslais. Iš savo rengiamų vakarų pelno nupirko kelias brangias dekoracijas. Vienas betgi svarbiausių M. S-gos uždavinių — mokytojų profesionaliniai reikalai ginti. Ir šioj srity buvo daug pastangų dedama valdžios atleistų mokytojų vietas atgauti. Mokyklų inspektoratai betgi neperdaug nori su lietuvių mokytojų profesine organizacija skaitytis ir tas nenuostabu, žinant mūsų švietimo padėtį, bet užtat labai stebėtinas yra Švenčionių „Ryto” elgesys.

Kas kart didesniam nepilnai kvalifikuotų mokytojų skaičiui netenkant uždarbio, Sk. Valdyba ėmė ieškoti kokių nors būdų jiems padėti. Tarp kitko viename valdybos posėdy buvo nutarta kreiptis į Šv. „Ryto” valdybą su prašymu, kad „Rytas” duotų kokio nors uždarbio atleistam mokytojui p. Jasiulioniui, kuris randasi kritiškose materialinėse sąlygose. Savo rašte Mok. S-gos Skyrius nurodė Švenčionių gimnazijos mokinių bendrabučio vedėjo vietą, iki šiol „Ryto” valdybos nario, p. Bronislavos Cicėnaitės užimamą. P. Cicėnaitė ima dar algą, kaipo gimnazijos tarnautoja, ir todėl Mokytojų Sąjungos Sk. valdyba visai rimtai ir pamatuotai tikėjosi, kad „Rytas” ras galimybės vieną jos vietą užleisti p. Jasiulioniui, kuris vedėju tinka pedagoginiu atžvilgiu, kaipo buvęs mokytojas, be to jisai yra žmogus rimtas, vidutinio amžiaus, jau vedęs, turįs Švenčionyse geriausią opiniją. Švenčionių „Rytui”, matyt, betgi p. Cic. yra artimesnė, nes Mok. Sąjung. Sk. prašymas liko atmestas. Panašiai nueina niekais pastangos ir kitų b. mokytojų reikalais.

P. Z.

N. LIETUVA

VI Kultūros kongresas. Lapkričio mėn. 1 dieną Kaune buvo sukviestas Kultūros kongresas. Tai yra skaitlinga organizacija, subūrusi pažangiąją Lietuvos inteligentiją, jos tikslas — kelti Lietuva kultūriniai ir ekonominiai. Kongreso prezidiuman buvo išrinkti: prof. Jodelė, dr. K. Grinius, dr. Staugaitis ir kiti. Visos žymesnės mokslinės ir visuomeninės Lietuvos organizacijos atsiuntė savo sveikinimus. Dienotvarkėje buvo prof. Leono ir prof. Vabalo-Gudaičio referatai. Diskusijose paliesta daug svarbių klausimų ir priimta kelios rezoliucijos, kuriose tarp kitko reikalaujama atskirti bažnyčią nuo valstybės, grąžinti Lietuvai demokratinę tvarką ir peržiūrėti laukų teismų spręstas bylas. Išrinkta naujoji Kultūros Taryba su prof. K. Sleževičium priešaky.

Diena vėliau įvyko Lietuvos Jaunimo ir Profesinės Mokytojų Sąjungos suvažiavimai. Čia pasakyta keletas griežtesnių kalbų, nusiskundžiant veikimo varžymu. Išsprendus dienos klausimus išrinkta naujos valdybos.

Tautininkų suvažiavimas. Spalių mėnesio 18 ir 19 d. Kaune įvyko tautininkų suvažiavimas, kuriame dalyvavo, rodos, ir visi ministeriai. Ministerių pranešimai gavo pritarimo. Prof. Voldemaro klausimai nebuvo svarstomi, tik vienas ūkininkas pasiūlęs A. Voldemarą išmesti iš partijos. Be to padaryta nutarimų labai svarbiais vidaus ir užsienių politikos klausimais. Išrinktas liko naujas partijos C. Komitetas su pernykščiu pirmininku J. Lapėnu priešaky. Prieš opoziciją nutarta nusistatyti griežtai ir neturėti su ja jokių santykių.

Didžiausias Lietuvos durpynas yra Marijampolės—Alytaus aps., jo plotas užima 5 tūkst. hektarų. Nesenai žinovų komisija tyrinėjo tą durpyną ir priėjo išvadą, kad iš jo galima bus iškasti 100 milijonų kubinių metrų sausų durpių.

Sveikintini nutarimai. Nesenai Lietuvos V. D. Universiteto Studentų Atstovybė viename savo posėdyje vienbalsiai nutarė daryti su rektoriaus pagalba žygių atatinkamose valdžios įstaigose, kad visi kalinami Lietuvoje studentai būtų amnestuoti, nes iki šiol taikyta amnestija beveik nepalietusi studentų. Taip pat nutarta kovoti su studentais — šnipais ir provokatoriais, kurių labai daug priviso universitete paskutiniais laikais. Kovos priemonės nužiūrėtos labai griežtos — kelti tokių asmenų pavardes ir žygius viešumon ir reikalauti iš U-to vadovybės, kad juos šalintų iš Universiteto.

K. V. C. suvažiavimas. Spalių mėn. Kaune įvyko Katal. V. Centro suvažiavimas, laike kurio buvo pasakyta keletas griežtų kalbų ir nubalsuota smarkių, nukreiptų prieš dabartinę Lietuvos vyriausybę, rezoliucijų.

Sic transit... Buv. krikščionių demokratų veikėjas, prel. Olšauskas, nuteistas už Ustijanauskienės nužudymą kalėti, Kauno metropolijos kurijos įsakymu išvelkamas iš kunigo rūbų. Tuo pačiu jis nustoja visų surištų su kunigyste titulų ir teisių.

Skaityk ir platink „Vilniaus Žodį".

KRONIKA.

Vydūnas Vilniuje. Kaip jau kitoje vietoje pažymėjome, šio mėnesio pradžioje keletą dienų viešėjo Vilniuje žinomas mūsų rašytojas Vydūnas. Gerb. svečias apsistojo d-ro Alseikos bute, kur jį aplankė eilė Vilniaus lietuvių. Be paskaitų Mokslo Draugijos susirinkimuose, g. rašytojas, studentų ir moksleivių prašomas, apsilankė pas vienus ir kitus, praleisdamas su jais laiką pasikalbėjimuose moksliškomis tėmomis ir atsakinėdamas į gausiai užduodamus jų klausimus. Spalių mėn. 3 dieną aplankė D-ro Jono Basanavičiaus kapą, o tą pačią dieną vakare, Vilniaus lietuvių būrio, ypač studentų ir jaunimo, lydimas, išvažiavo.

Vilniečiai ilgai minės gerbiamąjį ir malonų svečią.

P-lė Prancūzevičiūtė — operon. Žinoma mūsų dainininkė p. M. Prancūzevičiūtė esanti pakviesta Kauno operon. Šia proga sveikindami ją kartu ir liūdime, netekdami mūsų vakarų pažibos.

Šių metų Vėlinės. Susidariusiu papročiu Vėlinių dieną lietuvių jaunimas lankė Rasų kapines. Moksleiviai uždėjo keliolika vainikų ant d-ro J. Basanavičiaus, K. Čiurlionies ir lietuvių karių kapų.

Teatro mėgėjų kuopa. Mūsų studentų iniciatyva nesenai susitvėrė Vilniuje teatro mėgėjų kuopa, kurios tikslas, iš vienos pusės, lavintis šioje srity, iš kitos — dažnai ruošti Vilniuje lietuvių spektaklius. Pirmon galvon žadama pastatyti viena geriausių mūsų komedijų — Keturakio „Amerika pirtyje". Kuopelei vadovauti apsiėmęs p. A. Krutulys. Linkime pasisekimo ir ištvermės.

Studentų susirinkimas. Šio mėnesio 9 dieną L. Klubo bute šaukiamas visuotinas metinis Vil. L. Stud. S-gos narių susirinkimas. Dienotvarkėje valdybos rinkimai ir visa eilė svarbių klausimų.

Iš lietuvių gudų katalikų Komiteto darbų. Šitam Komitetui besikuriant tikėtasi, kad susispietę krūvon lietuviai ir gudai galės sekmingiau kovoti su arkivyskupo varoma per Bažnyčią politika ir lenkinimu. Savo laiku rašėme, kaip tas Komitetas, nutolęs nuo savo tiesioginio uždavinio, pasitenkino arkivyskupui nužemintus prisirišimus reikšdamas. Dabar pasirodė, kad jo rasta sau atatinkama veikimo dirva. Gudų krik.-demokratų organas „Krynica" praneša, jog viename paskutinių posėdžių esą nutarta išleisti lietuvių ir gudų kalbomis... maldaknyges. Tai bent džiaugsis lietuviai katalikai išmokę Dievą ir gudiškai garbinti.

Iš gudų gyvenimo. Gudai visu smarkumu ruošiasi rinkimams. Jų yra sudarytos trys partijos: b. „Hromados" šalininkai, krik. demokratai su liaudininkais ir vadinamieji „sanatoriai". Iš pradžių 2 pastarosios grupės norėjo susitarti ir sudaryti bendrą bloką, bet sanatoriai griežtai pareikalavo nesidėti su ukrainais, ko, žinoma, negalėjo priimti kr. dem. ir liaudininkai. Įdomu, kad tie sanatoriai, ypač aktingiausi, tai vis b. hromadininkai, kuriems garsioj Hr. byloj buvo dovanotos kaltės. (Astroūski, Luckievič, K. Kruk, Kovš). Visa gudų visuomenė jų šalinasi, įtardama juos dirbant už vyriausybės pinigus. Panašiu būdu buvo paleisti iš kalėjimo b. Hr. vadai Taraškievič ir Rak Michajloūski, tačiau šitie, negalėdami išvengti bendradarbiavimo su sanacija, verčiau pabėgo iš Lenkijos.

Daug triukšmo guduose buvo padariusi nese-

nai valdžios atidaryta jiems mokytojų seminarija. Mat, valdžia pareikalavo, kad ten viskas būtų dėstoma lenkiškai. To jau negalėjo pakęsti netgi kaikurie sanatoriai. Už „pasipriešinimą", gudų kalbos dėstytojas b. seimo atstovas, Janka Stankievič, netik iš seminarijos, bet ir iš sanacijos liko pašalintas, o direktorius Astrouski — jau nebe direktorius.

Gudų Studentų Sąjungoj iki šiol sanatoriai irgi turėjo daug įtakos. Paskutiniuoju betgi metu jų šalininkai ėmė atsipeikėti ir kratytis savo buvusio veikimo.

Kiek Vilniaus vaivadijoj yra mokyklų. „Tygodnik Ilustrowany" rašo, kad Vilniaus vaivadijoj esą 45 gimnazijos, jų tarpe 11 valstybinių, o kitos privačios.

Valstybinėse mokytojaują 187 mokytojai ir mokosi 3.212 moksleiviai, 1929/30 m. m. išdalinta 334 matūros. Privačiose gimnazijose esą 549 mokytojai ir 5.876 moksleiviai. Privačios mokyklos išleidusios 1929/30 m. 319 abiturientų.

1928/9 m pradžios mokyklų buvę 1261, iš jų 58 mokyklos su 7 skyriais. Mokę 2.356 mokytojai, o mokęsi 108.695 mokiniai. 1930/31 m. tiek mokytojų, tiek mokinių skaičius žymiai padidėjęs.

Kasmet mokytojų reikią 700, kurių 200 prirengią Vilniaus Vaivadijoj esančios seminarijos, o 500 tenka atgabenti iš gilumos Lenkijos.

Aiški tendencija. Be lietuvių Vytautą Didįjį minėjo šiemet ir lenkai, bet jie, rodos, niekur nepažymi, kad minima Vytautas Didysis *Lietuvos* kunigaikštis, o tik — Wielki Książę Witold.

L. V. L. Komiteto pirminin. p. K. Stašys savo pasikalbėjime su rusų laikr. „Naše Vremie" korespondentu aiškina, kodel lietuviai nedalyvauja rinkimuose į Lenkijos seimą. Svarbiausioji priežastis esanti Vilniaus krašto lietuvių geografinė padėtis, kuri neduodanti vilties pravesti atstovų.

3283 utelėtus mokinius Vilniaus mokyklose rado sanitarų komisija.

Vis. Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkimas.

Šio mėnesio 1 ir 2 dienomis įvyko Lietuvių Mokslo Draugijos narių susirinkimas. Susirinkime dalyvavo, viešėjęs tuo metu Vilniuje, mūsų rašytojas ir filosofas p. Vydūnas, ir skaitė dvi paskaitas: 1 dieną „Mokslas ir dorovė", 2 dieną „Mokslo žengsmas ir tikyba". Kaip gilus paskaitų turinys, taip ir pats rašytojo asmuo padarė susirinkusiems įspūdžio. Susidomėję paskaitomis klausytojai užkrovė gerb. prelegentą klausimais, į kuriuos jisai vos beįstengė atsakinėti. Atydžiai buvo išklausyti ir vilniškių prelegentų referatai: kun. šamb. A. Viskanto „Rytų Lietuva etnografiniu atžvilgiu", red. L. Abramowicz'iaus „Vytautas Didysis lenkų literatūroj, mene ir moksle", p. P. Karazijos „Du paskutinieji Lietuvos pinigų radiniai". Be to antros susirinkimo dienos darbams prasidedant p. direktorius Juozas Kairiūkštis paskaitė savo paties išverstą iš Kraševskio Vytauto Didžiojo mirties aprašymą.

Paskaitoms išsekus p. Vl. Narbuto vedamas susirinkimas perėjo prie savo administracinių darbų — valdybos ir rev. komisijos apyskaitų ir naujų organų rinkimų. Apyskaitas patiekė vald. nariai dir. M. Šikšnys ir d-ras D. Alseika. Revizinės Komisijos vardu p. Mackevičius, griežtu tonu paskaitytame protokole, padarė valdybai keletą nesvarbių priekaištų, kurie tačiau išvardytų valdybos narių tinkamai buvo atremti; susirinkimas nutarė išreikšti pasidarbavusiems M. D. organams padėkos žodį. Naujon valdybon slaptu balsavimu liko išrinkti: p. p. Br. Untulis, dir. M. Šikšnys, d-ras D. Alseika, P. Karazija, S. Matjošaitis, d-ras J. Šlapelis, stud. A. Juškevičius. Kandidatai: d-rė V. Alseikienė, p. P. Karosas ir p. K. Aleksa. Revizijos komisija palikta ta pati.

Kaip matome, šitų rinkimų rezultatas ir būsimos L. M. D-jos Valdybos sąstatas dar kartą įrodė inteligentiškosios Vilniaus lietuvių visuomenės pažangumą. Taip vadinamos pozicijos šalininkai, pasijutę esą mažumoje rinkimuosna visai nestojo ir, lyg boikotuodami, padavė baltas korteles (kurių viso labo susidarė *devynios!)* Jie nejautė reikalo pabalsuoti net už kun. šamb. A. Viskantą, tačiau šis gavo geroką balsų skaičių, matyt, kitų pakraipų žmonių palaikomas.

Sumanymuose p. A. Valaitis skaitė referatą — projektą, kuriame metė naujų minčių, nurodydamas, kaip reiktų plėsti ir tobulinti Mokslo Draugijos veikimas. Plačiau buvo kalbama ir net diskutuojama studentų šelpimo klausimu. Ta proga visada duosnus p. Petras Karosas ir šiemet paaukojo stipendijų fondui 300 auks. Sąryšy su tuo, kad Mokslo Draugijos įstatai jos stipendijomis teleidžia naudotis tik istorikams ir humanitarams, draugijos narių — studentų grupės norėta įnešti projektas, kad tą įstatų punktą praplėsti ir leisti visų mokslo sričių studentams naudotis M. D-jos pašalpomis, o imant domėn susidariusią stipendijų dalyjime netvarką ir plačiai nuaidėjusius pernykščių metų aštrius ginčus tarp L. Komiteto ir studentų, norėta rezoliucijos keliu paskatinti būsimą valdybą, kad ji darytų atatinkamų žingsnių visam stipendijos fondui Mokslo Draugijos žinion perimti. Tačiau šitoji intencija, matyt, blogai buvo suprasta buvusios valdybos pirmininko ir jis projekto referuotojui atėmė balsą.

Naujoji valdyba pareigomis kol kas dar nepasiskirsčiusi. *B.*

Daugeliškio naujiena

Vilniaus rusų ir lenkų laikraščiai rašė, jog Daugeliškio par. Žuraukos viensėdy buvęs toks atsitikimas: rastas buvęs nebegyvas ūkininkas Bičkas. Felčerius pripažinęs mirtį. Spalių 3 d. turėjusios būt laidotuvės. Namiškiams sumigus, pačiu naktovidu įėjęs į vidų numirėlis ir ėmęs vadint savo pačią Amaliją. Numirėlį pamačiusi gyvą, moteris vietoje pergriuvus ir mirus, širdžiai plyšus. Priešmirtinis Amalijos riksmas pažadinęs jos sūnų Vladą, kurs tėvą palaikęs vaidiniu ir su kirviu puolęs ant jo. Tėvas bėgęs pas kaimynus, kur dar didesnį sukėlęs išgąstį. Kaimynai atkvietę daktarą ir policiją. Mat, kaip buvę: Bičkas buvęs tik apmiręs letargo miegu, laidotuvių išvakarėmis atsibudęs grabe, įėjęs pas savuosius.

Reikia stebėtis dar tuo, kad tokios nepaprastos naujienos nė vienas daugeliškietis nepranešė lietuvių laikraščiams. O rasit lenkų laikraščiai prasimanė?

Nuvėsusios Naujienos.

Ant valstybės kaklo. Lenkijoj štai kiek yra iždo išlaikomų asmenų: 136 tūk. karo invalidų ir 126 tūk. jų įpėdinių, 75 tūk. civilinių emeritų (ištarnavusių valdininkų), 73 tūk. mokytojų, 4.400 teisėjų, 78 tūk. valdininkų, 37 tūk. policijos, 25 tūk. sienų sargybos, 3 tūk. kalėjimų sargybos, 12 tūk. monopolių tarnautojų, 27 tūk. paštininkų, 196 tūk. gelžkeliečių ir 303 tūk. kariuomenės, o viso 1 mil. 105 tūk. asmenų valstybei „ant sprando", neskaitant šeimų. Visi jie su tuščiu šaukštu žiūri į valstybę, o valstybė į visus duondirbius — į ūkininkus.

ĮVAIRIOS ŽINIOS.

Reik žinot, jog šviesos metai lygūs yra 9.460 miliardams kilometrų, t. y., šviesos spindulys, plisdamas per 1 sekundę 300 kilometrų, metus praplinta beveik pusdešimto miliardo kilometrų. Esama žvaigždžių, kurių šviesa plisdama pas mus atkanka tik po kelių šimtų metų; tas rodo, kokioj neįsivaizduojamoj tolybėj yra tos žvaigždės.

Chemijos mokslas stebuklus daro, nes iš akmeninių anglių gamina neblunkančius dažus šilkams, vilnoms ir drobėms dažyt; iš tų pačių anglių daro kvepalus, tepalus (pomadas) ir muilus geriausių rūšių. Daro vaistus: aspiriną, sachariną, karbolių, naftą ir benziną, o iš oro trąšas daro. Jau 1828 m. vienam vokiečių chemikui pavyko dirbtiniu būdu pagamint šlapumą, tokį pat kaip žmogaus. Dabar chemija stengiasi kūnus (metalus) jėgomis paverst (šilumą, šviesą, elektrą padaryt). Vandens lašas, smilčių žiupsnelis, ar geležies skiautė, paversti jėgomis, rasit duos kada nors tiek šviesos ar šilumos, kiek gauname sudeginę visą sandėlį akmens anglių. Vandens lašas varys fabrikus ir gelžkelius. Apie tą kūnų jėgomis pavertimą svajoja šiandieną chemikai gudragalviai.

Bibliografija

Ladas Natkevičius, docteur en droit de l'Université de Paris, ancien députė de l'Assamblée Constituante Lithuauienne — Aspect Politique et Juridique du Diffèrend Polono-Lithuanien... sixième édition... Édouard Duchemin—18, rue Soufflot, Paris (Ve) Spaudos Fondas, Laisvės Alėja 62, Kaunas 1930 m. 25 X 17 an — IV; 355 p.p. 3 žmlp.

Tai didelis veikalas, liečiąs politinę ir juridinę lietuvių-lenkų ginčo pusę, veikalas, už kurį p. Ladas Natkevičius tikrai užsitarnautai yra gavęs teisių daktaro laipsnį Paryžiaus Universitete, o ir šeštoji to veikalo laida taip pat pasako, kad jis ir aktualus ir įdomiai parašytas.

Knygos motto paimti Pascal'io žodžiai: „Visos smurto pastangos negali susilpinti teisybės, o tetarnauja jai labiau iškelti" ir tais pačiais žodžiais knyga baigiama. Kaip tinka tikram teisininkui ir aukštai išsilavinusiam prancūzų literatūros pavyzdžiais žmogui, autorius pasiimtą dalyką dėsto labai planingai, nuosekliai ir aiškiai, duodamas begales bibliografinės medžiagos, išvysto politinę ir juridinę lietuvių-lenkų santykių pusę nuo viduramžių iki mūsų laikų ir kiekvienam, kas rimtai įdomaujasi lietuvių-lenkų santykiais ši knyga duos daug medžiagos del dalyko esmės susimąstyti. Bet įdomiausia autoriaus pusė, tai, kad jis pacifistiškai nusiteikęs ir ieško kelių taikiu būdu tą ginčą išspręsti, pasisakydamas prieš karo metodus ir paliesdamas mintį, kad Vilniaus sritis turėtų pergyventi dar pereinamąją regionalio valdymosi stadiją. Autoriui tegalima tik palinkėti ir toliau dirbti toj srity, aktingai prisidėti prie teisingo lietuvių-lenkų ginčo išsprendimo.

A. Valaitis.

Pora žodžių del p. Em. Vileišienės laiško.

(„Vilniaus Rytojuje" Nr. 89).

Ponia Em. Vileišienė tvirtina užsimiršusi pasirašyti man pasiųstą laišką. Galimas ir charakteringas jos asmeniui įvykis, bet kitoj apdrausto laiško voko pusėj paprastai parašoma siuntėjo pavardė ir adresas, p. E. Vileišienė ir to nepadarė — užsimiršo. Jos anonimišką laišką būčiau į krepšį metęs ir spaudoj visai to klausimo nekėlęs, jeigu nebūčiau sužinojęs (o tai aš savo pareiškime pabrėžiau), kad ji viešame vienos draugijos valdybos posėdyje ir šiaip susitikdama su žmonėmis, ypač su jaunimu, skleidė labai negražių insinuacijų. Apie tai ji savo laiške „Vilniaus Rytojuje" nieko nesako, suprantama delko. „Aš užklausiau per apdraustą laišką", teisinasi ji, atsakydama į mano pastabą, kodel ji manės neatsiklausė. To apdrausto laiško turinį pati atspausdino, o keliom eilutėm žemiau tvirtina, kad ji jame tik užklaususi. Kiekvienas juk mato, kad jame nėra jokio užklausimo, o yra tik griežtas, kategoriškas tvirtinimas ir reikalavimas. Netiesą į akis skelbia, nes tikisi, kad daugelis „V. Ryt." skaitytojų, kurie neskaitė mano pareiškimo, to nesupras. Taip elgiasi moteris, kuri visur afišuojasi ir giriasi esanti gera katalikė ir lietuvė. Iš to aišku, ko verti yra visi jos tvirtinimai, jos pasiaiškinimas, delko ji supyko ir visi jos demagogiški pasigirimai apie jai žadėtus planus gimnazijai su sporto salėmis, kinematografais ir t. t.

D-ras D. Alseika.

„Vilniaus Žodžio" Administracija

prailgino dar prenumeratos, mokėjimo terminą iki šio mėn. pabaigos. Kas nori laikraštį gauti, tegu skuba užsimokėti.

Adresas: Vilnius, Vilniaus g. (Wileńska) 15 m. 12.

LIETUVIŲ

KREDITINIS KOOPERATIVAS

Vilnius, Didžioji g. Nr. 12, Tel. 16-39.

Vienintėlė Rytų Lietuvos lietuvių bankinė įstaiga

ATLIEKA ĮVAIRIAS BANKINES OPERACIJAS

priima indėlius, teikia kredito, inkasuoja įvairiausius dokumentus ir kt.

Leidėjas ir atsak. redaktorius **Aleksandras Birinčikas.** „ZORZOS" spaustuvė, Vilniuje.